

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що ефективність захисту авторського права залежить від наявності відповідного державного механізму попередження й припинення правопорушень, а також спрощення процедури доведення порушення в сфері авторського права, притягнення порушника до відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон, ВР України, від 23.12.1993 р., № 3792-ХІІ «Про авторське право і суміжні права». – 3 с. – С. 2.;
2. Мамаєва М. Рівень піратства в ІТ-секторі України становить 86% // Інформаційна агенція Голос // Суспільство. – 2011р. – 243 с. – С. – 75.;
3. Кодекс про адміністративні правопорушення, ВР УРСР, від 07.12.1984 р., № 8073-Х «Кодекс України про адміністративні правопорушення», – 14 с. – С. – 2.;
4. Кодекс кримінальний, ВР України, від 05.04.2001 р., № 2341-ІІІ, «Кримінальний Кодекс України», – 13 с. – С. – 5.;
5. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко та ін. – К.: Українська енциклопедія, 2003. – Т. 5: П-С. – 736 с. – С. 48.

В. В. Литвяк,
студентка ІV курсу
Криворізького факультету,
Національний університет «Одеська юридична академія»

МОДЕЛІ МЕДІАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

З прийняттям Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК України) українське законодавство отримало низку новел, серед яких інститут примирення потерпілого та правопорушника. Як підтверджує практика багатьох передових країн, застосування такої процедури – це пріоритетний компонент світової політики, спрямований на забезпечення принципу процесуальної економії та права кожної особи на позасудове врегулювання спору. Саме тому поступове впровадження норм медіації до вітчизняного кримінального процесу зайвий раз свідчить про важливість даного механізму для побудови демократичної правової держави, чим і обумовлюється актуальність нашої роботи.

Таким чином, метою даного дослідження є комплексний аналіз моделей медіації в кримінальному провадженні, їх порівняльно-правова характеристика, виявлення переваг та недоліків кожної з них. Вивченням даного питання в різний час займалися такі вчені, як: О.В. Белінська, Г.В. Єрмоменко, І.Н. Звягіна, В.В. Землянська, Ю.А. Ліхолетова, Н.В. Нестор, А.Р. Туманянц, та інші.

Перш ніж перейти до безпосереднього вивчення моделей примирення потерпілого та правопорушника, необхідно навести поняття медіації. В українській правничій науці не існує єдиного погляду на формулювання дефініції для даної процедури, кожен дослідник трактує її зі своєї точки зору. Саме тому, вважаємо за потрібне запропонувати своє визначення. На нашу думку, медіацією в кримінальному провадженні називається процедура примирення між потерпілим та

правопорушником, що проводиться третьою незалежною та неупередженою стороною (медіатором), яка базується на взаємній згоді та бажанні ліквідувати негативні наслідки скоєного діяння та відшкодувати завдану шкоду.

Таким чином, на підставі вищевикладеного, доцільно виокремити наступні ознаки медіації:

- наявність соціального конфлікту – кримінального правопорушення;
- присутність двох сторін з протилежними інтересами – потерпілого та правопорушника;
- обов'язкова участь третьої сторони – медіатора, тобто особи, що безпосередньо врегульовує конфлікт;
- спрямованість процедури на відшкодування шкоди та примирення сторін.

Л.Л. Ріскін викоремлює два параметри, які впливають на визначення моделі медіації. Це її роль та предмет. За результатом такої комбінації можливо сформувані наступні моделі медіації:

- оціночна медіація з широким предметом;
- оціночна медіація з вузьким предметом;
- медіація сприяння з широким предметом;
- медіація сприяння з вузьким предметом [6, с. 112].

В свою чергу, Л. Боуль та М. Несік вказують на те, що існує чотири моделі медіації, що, безумовно, різняться між собою, проте не є альтернативою одна одній:

- медіація сприяння у врегулюванні спору (класична модель);
- медіація оцінки спору;
- «розрахункова» медіація;
- терапевтична медіація [5, с. 27].

Натомість А.А. Арутюнян пропонує виділяти дві моделі медіації [1]:

- англо-саксонську, в рамках якої медіація розглядається як форма вияву теорії відновного правосуддя та не має чіткого законодавчого врегулювання (Австралія, Великобританія, Канада, Нова Зеландія, Сполучені Штати Америки та ін.);
- континентальну, що позиціонує медіацію як альтернативу кримінальному судочинству та має чітко закріплений процесуальний механізм здійснення (Австрія, Німеччина, Норвегія, Польща, Франція та ін.).

Розглядаючи англо-саксонську модель, слід зосередити увагу на таких країнах, як Канада та США. Вперше процедура медіації в Канаді була застосована наприкінці 1970-х років, однак не здобула широкої популярності. Найбільш розповсюдженими формами відновного правосуддя тут є конференція між потерпілим і правопорушником та кола правосуддя. Сама процедура медіації для суду має лише рекомендаційний характер, адже суд може призначити інше покарання, що не передбачено угодою про примирення. Слід також вказати, що примирення може відбуватися на будь-якій стадії кримінального процесу. Одним з найрозповсюдженіших правових наслідків медіації в Канаді є компенсація шкоди. У Сполучених Штатах дана ситуація виглядає наступним чином. Взагалі, американська судова система побудована таким чином, що суд безпосередньо зацікавлений в досудовому або позасудовому порядку врегулювання конфлікту, саме тому медіація може бути як добровільною, так і за рішенням суду. Науковим та законодавчим обґрунтуванням цих питань займаються На-

ціональний інститут врегулювання спорів та Американська арбітражна асоціація, а медіатори у своїй діяльності користуються Правилами третейського розгляду (арбітражу) та медіації.

Підводячи невеликий підсумок, слід вказати, що на нашу думку, позитивними моментами англо-саксонської моделі є:

1) проведення процедури медіації добровільно за рішенням сторін або на розсуд суду;

2) рекомендаційний характер угоди забезпечує виконання принципу визначення міри покарання лише судом;

3) наявність окремої установи, що займається розробкою нових методів проведення медіації, підготовкою професійних медіаторів;

4) здійснення медіації професійним медіатором.

Враховуючи той факт, що медіація як самостійний інститут бере свій початок з англо-саксонської правової сім'ї, її зародження на теренах європейських країн відбувалося шляхом імплементації відповідних норм, однак з урахуванням особливостей романо-германського права. Аналіз континентальної моделі медіації відбуватиметься на прикладі Польщі та Франції. Медіацію в Польщі було запроваджено наприкінці 90-х років ХХ століття. Що характерно – перш за все примирення між потерпілим і правопорушником у Польщі почало застосовуватися на практиці, а вже згодом віднайшло своє нормативне закріплення. Спочатку медіацію можна було проводити лише в період попереднього слідства та під час судового процесу – за умови попередньої перевірки оскарження [4]. Зараз медіація може бути застосована на будь-якій стадії кримінального процесу, а результати медіації враховуються судом при винесенні вироку обвинуваченому. Медіатором може виступити не лише спеціально підготовлена особа, а й прокурор чи суддя. Чинним Кримінально-процесуальним кодексом Польщі встановлено, що строк проведення процедури примирення потерпілого та правопорушника не більше одного місяця, на період процедури примирення досудове розслідування по даній справі зупиняється. На даний час Польський центр медіації нараховує 450 членів і має 19 осередків по всій країні. У Франції медіація як інститут кримінально-процесуального права розвивається з 1993 року. Французьким законодавством визначається, що ініціатором медіації має виступати прокурор, що підтримує державне обвинувачення в даній справі на стадії порушення публічного кримінального позову (тобто, до подання обвинувального акту до суду), після чого справа передається громадському арбітру, а результати примирення оформлюються окремим документом, в якому сторони визначають вид і міру покарання. Послуги примирення у Франції надають асоціації супроводження потерпілих й акредитовані місцевим прокурором приватні медіатори, які уклали контракт з Міністерством юстиції. Питання спільної взаємодії та специфіки проведення в життя програм примирення узгоджуються між надавачами послуги примирення і прокурорами на місцевому рівні. Робота асоціацій і приватних медіаторів оплачується із центральних фондів (державного або місцевого бюджету). Послуга медіації надається учасниками цієї процедури безкоштовно, при цьому варто зауважити, що переважна більшість медіаторів (70%) є волонтерами [3, с. 168].

Перевагами цієї моделі є:

1) спеціальне нормативно-правове закріплення процедури медіації;

- 2) чітко визначений строк проведення медіації;
- 3) співпраця медіаторів з Міністерством юстиції;
- 4) розгалужена система нормативно-правових актів: медіатори в свої діяльності користуються не лише національним законодавством, а й законодавством Європейського Союзу.

Говорячи про Україну, то тут відновне правосуддя успішно розвивається з 2003 р., відтоді, коли благодійна організація «Український Центр Порозуміння» за підтримки Верховного Суду та Міністерства юстиції розпочала перший пілотний проект у м. Києві [2, с. 7]. Крім того, неодноразово вживалися спроби закріпити інститут медіації окремим законодавчим актом, однак жодного нормативного документу з цього приводу не було прийнято. Проте, на доцільність застосування процедури медіації в Україні вказує, перш за все, Указ Президента України «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» від 10 травня 2006 року № 361/2006 та ряд міжнародних договорів та конвенцій з цього питання.

Говорячи про модель медіації, що має бути створена в Україні, слід одразу підкреслити, що це має бути факультативна стадія кримінального процесу, яка може бути застосована на будь-якій стадії провадження, однак лише після повідомлення конкретній особі про підозру, за наявності достатніх підстав. Медіація повинна проводитись спеціально підготовленою особою. Крім того, необхідно створити територіальні органи медіаторів під егідою Міністерства юстиції України. Важливою ознакою української медіації має стати те, що сторони не визначають вид та міру покарання, а лише досягають примирення та зобов'язуються відшкодувати шкоду, а вже суд, приймаючи до уваги угоду про примирення, ухвалює кінцеве рішення.

Також має бути розроблений проект Закону України «Про медіацію (примирення сторін) у кримінальному провадженні та медіаторську діяльність» та відповідні поправки до КПК України.

Отже, на підставі вищевикладеного, вважаємо, що у даному випадку можливо вести мову про виділення ще однієї, окремої моделі медіації – змішаної, – яка увібрала риси як англо-саксонської, так і континентальної моделі, однак має свої специфічні риси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнян А. А. Медиация в уголовном процессе: дис. ... канд. юр. наук: 12.00.09 / Арутюнян Анна Аветиковна – Москва, 2012. – 262 с.
2. Землянська В.В. Відновне правосуддя та медіація у кримінальних справах / В.В. Землянська // Відновне правосуддя в Україні. – 2007. – № 3. – С. 6-10
3. Туманянц А.Р. Медіація в сучасній європейській практиці: досвід Франції та Бельгії / А.Р. Туманянц // Проблеми законності, 2007. – Вип. 90. – с. 168
4. Ренькас Агнешка. Правові підстави проведення процедури медіації між потерпілим і правопорушником у польській системі правосуддя. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://u.to/w4j2Bg>
5. Boulle L., Nesic M. Mediation: principles, process, practice. – London; Dublin; Edinburg. – 2001. – P. 27
6. Riskin L.L. Mediation orientations, strategies and techniques // 12 Alternatives to high cost litig. – 1994. – p. 111-114